

Лекції з курсу «Соціологічна думка в Україні»
Лекція 11. Недержавні соціологічні центри в Україні

План

1. Київський міжнародний інститут соціології.
2. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова.
3. Український інститут соціальних досліджень ім. Олександра Яременка.
4. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва.

Література:

1. Київський міжнародний інститут соціології. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kiis.com.ua/>
2. Український інститут соціальних досліджень ім. Олександра Яременка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/>
3. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/>
4. Фонд демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dif.org.ua/about>

1. Київський міжнародний інститут соціології

В умовах кризи радянського устрою і переходу України до незалежності посилилася необхідність дослідження соціальних явищ і процесів, що розгорнулися в нашій країні. Ця необхідність зумовила появу не лише державних соціологічних центрів, але й недержавних центрів, які проводять соціологічні дослідження. Одним із таких центрів став **Київський міжнародний інститут соціології (КМІС)**, який згодом перетворився на провідну дослідницьку компанію, що надає своїм клієнтам повний комплекс дослідницьких рішень в галузі прикладної соціології.

Початок КМІС поклала компанія, що заснована у 1990 р. як *дослідницький центр Соціологічної асоціації України (Республіканський науково-практичний соціологічний центр – РНПСЦ)*. У 1992 р., коли партнером Центру стає Paragon Research International, на його базі утворюється *Україно-Американська дослідницька компанія* з назвою КМІС. В червні 1990 р. **В.Є. Хмелько** став директором РНПСЦ. В 1990 р. РНПСЦ одержав від **А.П. Горбачика** право на поширення розробленого ним (при участі **В. Паніотто**) першого в Україні **пакету програм математично-**

статистичного аналізу соціологічних даних (ОСА). В 1992 р. РНПСЦ було приватизовано й перетворено в Київський міжнародний інститут соціології (президентом КМІС став **В.Є.Хмелько**, генеральним директором – **В.І.Паніотто**, членами дирекції – американський соціолог **М.Сваффорд** і український математик і програміст **Л.Фінкель**).

КМІС – це приватна українська компанія, що співпрацює з **Національним університетом «Києво-Могилянська академія»**. КМІС був першим центром у запровадженні *соціологічних стандартів* в Україні. *Інновації КМІС* у вітчизняних соціологічних дослідженнях: *перший посібник; перший тренінг інтерв'юерів* (1992 р.); *перші особисті (face-to-face) інтерв'ю та фокус-групи* (1992 р.); *перше вітчизняне програмне забезпечення для статистичного аналізу даних* (1990 р.); *перша програма для розробки вибірки* (1993 р.). КМІС спеціалізується у наданні повного спектру послуг у таких напрямках: соціально-економічні дослідження; політичні дослідження; дослідження здоров'я; маркетингові дослідження, консалтинг та дослідницький аудит. КМІС має значний досвід у проведенні *якісних і кількісних досліджень*, а також *комплексних кількісно-якісних проектів*: щорічно здійснюється 100–150 проектів для приватних клієнтів, а також власні наукові дослідження Інституту.

КМІС складається з невеликого *постійного наукового та адміністративного штату* (37 постійних працівників) та з *тимчасових дослідницьких груп*, створених за потреби. Для виконання різних проектів залучається близько 600 частково зайнятих працівників (інтерв'юери САПІ, модератори фокус-груп, регіональні супервізори, інтерв'юери). *Мережа інтерв'юерів* КМІС складається з 26 команд інтерв'юерів – всього близько 500 осіб. Це дає можливість проводити репрезентативні дослідження в Україні в цілому і в окремих регіонах. Усі інтерв'юери КМІС вільно володіють українською та російською мовами та проводять інтерв'ю однією з них за вибором респондента.

КМІС входить до провідних дослідницьких асоціацій, зокрема, *Соціологічної асоціації України (САУ)*, *Української Асоціації Маркетингу (УАМ)*, *Європейського товариства дослідження громадської думки та маркетингу (ESOMAR)*, *AAPOR* і

WAPOR. Професор Володимир Паніотто, генеральний директор КМІС, був першим національним представником ESOMAR в Україні у 1996–2005 роках.

2.Український центр економічних та політичних досліджень

ім. О. Разумкова

Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова (УЦЕПД) – це недержавний аналітичний центр, заснований в 1994 р., що здійснює дослідження державної політики в таких сферах: внутрішня політика, державне управління, економічна політика, енергетика, земельні відносини, зовнішня політика, соціальна політика, міжнародна та регіональна безпека, національна безпека і оборона.

Центр Разумкова об'єднав експертів у галузях економіки, енергетики, права, політології, міжнародних відносин, військової безпеки, земельних відносин, соціології, історії та філософії. У центрі постійно працюють близько 45 осіб і понад 100 – за контрактом. Загальноукраїнські опитування соціологічної служби Центру Разумкова здійснюють понад 300 інтерв'юерів.

Центр видає журнал *«Національна безпека і оборона»*, *«Щорічні аналітичні підсумки і прогнози»*. Його виданням є *«Щорічник СІПРІ: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека»*, який готується Стокгольмським міжнародним інститутом дослідження миру (SIPRI). Він видається з 1969р. з метою ознайомлення фахівців і громадськості з подіями, явищами і тенденціями у сфері міжнародної безпеки, насамперед – у її військово-політичних і військово-економічних аспектах.

Центр носить ім'я **Олександра Васильовича Разумкова**, який народився 17 квітня 1959 р. в м. Бердичеві Житомирської області. У 1982 р. закінчив факультет міжнародних відносин і міжнародного права Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. З 1982 по 1990 р. працював у обкомі та Центральному Комітеті комсомолу України, в 1990–1994рр. – завідувачем секретаріату Комісії Верховної Ради України у справах молоді. З липня 1994 року по грудень 1995 року – Перший помічник Президента України. Протягом січня 1996 р. – червня 1997 р. очолював *Раду експертів Українського центру економічних і політичних досліджень*. У червні 1997 року, за пропозицією Президента України, повернувся до роботи у владних

структурах, став заступником Секретаря Ради національної безпеки і оборони України, одночасно продовжував очолювати Раду експертів УЦЕПД. Помер 29 жовтня 1999 року. Залишив двох синів.

3.Український інститут соціальних досліджень ім. Олександра Яременка

Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка є незалежною науково-дослідною організацією, створеною групою українських науковців у 1991 році. Зареєстрований як громадська організація. Основні напрями діяльності Інституту: здійснення фундаментальних та пошукових соціологічних та соціальних досліджень з актуальних проблем сучасного українського суспільства; проведення моніторингу соціальної політики; вивчення та аналіз інтересів, настроїв, орієнтацій, потреб населення; проведення різнопланових маркетингових досліджень.

Окремий напрям діяльності Інституту – багатоаспектна ефективна робота з вивчення соціальних настроїв різних категорій населення країни. Серед найбільш значущих соціологічних досліджень такі: *«Громадська думка населення України: соціальне самопочуття та політичні орієнтації»* (проводиться щоквартально, кожного разу опитується 2000–3000 респондентів у всіх областях України); *моніторингове опитування молоді України* (опитується 1800 респондентів в основних регіонах України); *«Дослідження ринку України. Вивчення споживача»* (щоквартально, опитується 2000 респондентів); *«Профілактика проявів вживання алкоголю і наркотиків у 15-16-річних підлітків»* (опитано 6800 респондентів у 1995 році та 10 000 респондентів у 1999 році); лонгітюдні проекти *«Життєвий шлях молоді»* (8000 респондентів); *«Зайнятість, безробіття та приховане безробіття у великих містах України»* (опитано 4450 дорослих респондентів у 1705 сім'ях); *«Вибори: електоральні настрої населення»* в 1998 р., 1999 р., 2000 р.

Для реалізації широкого кола завдань в Інституті створені та функціонують: *Центр соціологічних досліджень; Центр політичного аналізу і прогнозування; Центр формування здорового способу життя молоді; Центр аналізу соціальних наслідків епідемії ВІЛ/СНІДу та груп ризику.* Інститут є засновником та видавцем наукового журналу «Український соціум».

4. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва

У 1992 році **Ілько Кучерів** за підтримки Народного руху В. Чорновола і за сприяння Інституту соціології створив незалежний центр соціологічних досліджень «*Демократичні ініціативи*», який в 1996 році став фондом.

Фонд належить до провідних аналітичних центрів в Україні, який вдало поєднує дослідження громадської думки з аналізом політики та ключових суспільно-політичних процесів, розробляє аргументовані пропозиції для інстанцій, які ухвалюють рішення, а також для громадськості у царині демократичної трансформації України та її інтеграції у спільноту європейських демократій.

Аналітичний центр працює у таких напрямках: *дослідження і аналіз тенденцій громадської думки та її впливу на державну політику; внутрішні процеси реформування політичної системи; європейська та євроатлантична інтеграція; політика щодо прифронтових, звільнених та окупованих територій Донбасу з метою їх реінтеграції; заморожені конфлікти на пострадянському просторі; зміцнення спроможності українських аналітичних центрів; реформа освіти; моніторинг електоральних процесів та екзит-поли.*

Фонд Демократичні ініціативи запровадив традицію проведення незалежних *екзит-полів* в Україні з 1998 року. Відтоді команда соціологів і аналітиків, яку фонд згуртував у *Консорціумі «Національний екзит-пол»*, стала лідером у цій сфері. Розробивши стандарти, спрямовані на поширення демократичних цінностей, ФДІ був прикладом того, як незалежна організація може змінювати суспільство. У 2004 році ФДІ провів в Україні незалежний екзит-пол на президентських виборах, який засвідчив фальсифікацію результатів виборів, змінив політичний ландшафт України, ставши основним аргументом для Помаранчевої революції. Відтоді екзит-поли стали інструментом контролю виборців за виборами в Україні.

Керівниками ФДІ були: **І.І. Кучерів** – з 1992 р. по 2010 р., **І. Бекешкіна** – з 2010 р. по 2020 р., **Гарань О.** – з 2020 р.

Крім названих в Україні діють такі недержавні центри як *соціологічна група «Рейтинг»*, *СОЦІС – центр соціальних і маркетингових досліджень*, *ГО «Центр «Соціальний моніторинг»* та інші.